ԱՐՇԱԼՈՒՅՍ ՎԱՉԱՌԱԿԱՆ ՏՊԱԳՐԱՏՈՒՆ

ԴԱՏԱՍՏԱՆՈՎ

Ընտանեքին-ինչպես ընտանեքին ամեն տեղ, այնպես ալ Տաճկաստանի մէջ, ամենէն ցաւալի բանը՝ անոր անդամներուն մէկ մասին կամ ամբողջ ընտանեքին անյայտանալն է։ Ամեն տարի հարիւրներով ընտանեքներ կը տեսնենք, որոնց հայրը, մայրը, զաւակները, կամ ալ ամուսինները, ուրիշներուն պէս, առտու մը գործի կ՚երթան, ու ետ չեն դառնար։ Ոմանք կ՚ըսեն, թէ ձերբակալուած են, ոմանք կ՚ըսեն, թէ սպաննուած են, ոմանք ալ կ՚ըսեն, թէ ինքնակամ հեռացած են։ Ինչ որ ալ ըլլայ, ամեն տարի հարիւրներով ընտանեքներ կան, որոնք կը սպասեն, կը սպասեն, կը սպասեն, ու ոչ ոք կը գայ անոնց ըսելու, թէ ինչ եղաւ իրենց հայրը, մայրը, զաւակները, կամ ալ ամուսինները։

Ամեն տարի հարիւրներով ընտանեքներ կան, որոնք կը սպասեն, կը սպասեն, կը սպասեն, ու ոչ ոք կը գայ անոնց ըսելու, թէ ինչ եղաւ իրենց հայրը, մայրը, զաւակները, կամ ալ ամուսինները։ Ամեն տարի հարիւրներով ընտանեքներ կան, որոնք կը սպասեն, կը սպասեն, կը սպասեն, ու ոչ ոք կը գայ անոնց ըսելու, թէ ինչ եղաւ իրենց հայրը, մայրը, զաւակները, կամ ալ ամուսինները։ Ամեն տարի հարիւրներով ընտանեքներ կան, որոնք կը սպասեն, կը սպասեն, կը սպասեն, ու ոչ ոք կը գայ անոնց ըսելու, թէ ինչ եղաւ իրենց հայրը, մայրը, զաւակները, կամ ալ ամուսինները։

նակը կը դադարի մեծանալէ, այլ միայն կ'ամրանայ։

Մարդկային մարմնոյ մեծանալը կը դադարի 23-25 տարեկան ժամանակէ։

Անհերքելի փաստ է, որ աշակերտաց մի որոշ ոչ փոքր տոկոսը մինչեւ բարձրագոյն ուսումնարանները դասընթացը աւարտելը՝ հիւանդանալով՝ կը մեռնին. մի այլ որոշ, բայց աւելի մեծ տոկոսը կիսահիւանդ դրութեամբ կ'աւարտէ բարձրագոյն կրթութիւնը. իսկ մի փոքրիկ տոկոսը — քիչ շատ առողջ կազմրուածքով տուն կը վերադառնայ՝ նոյն կրթութիւնը աւարտելէ վերջը։ Անհերքելի փաստ է և այն, որ ոչ-սակաւ աշակերտներ իրենց ուսուցչաց ուսումնարաններէն մէջ բացատրած դասերը սպիտակած են ծնողական յարկի տակ կրկնել ամսական ռոճկով վարձուած ուսուցչի օգնութիւնով։

Բանի՞ տարրական, միջնակարգ եւ բարձրագոյն ուսումնարաններ կան, որոց ուսումնական պիտոյքները ճիշ կեղտով համապատասխան լինելիս նոցա մէջ աւանդելի առարկաներից, գիտութիւններից...։

Իմ ծանօթ եւ մտերիմ բժիշկներէ մէկը տարիէ մի քանի տարի առաջ գնացել էր Վեննա աշխարհահռչակ Նօթնակլ եւ Պիլրոթ բժիշկների դասերը լսելու։ Մի տարի նոցա դասախօսութիւնները լսելէ յետոյ, նա վերադարձաւ իր հայրենիքը. եւ երբ մենք միմեանց առաջի անգամ հանդիպեցանք, նա բացականչելով ինձ ասաց.

—Վեննայի մէջ հասկացայ, որ խարքով քաղաքի համալսարանի ուսուցչապետաց ականջի եւ կոկորդային ցաւերի մասին մեզ խօսած դասերը ոչինչ են եղած։ Հի՛նգ տարի համալսարան դնալ եւ ականջի ու կոկորդային ցաւերի մասին ոչինչ չգիտնալ...։ վա՛յ մեզ.. վա՛յ մեզ։

Ո՞վ լսած չէ աշակերտների շատ շատերէ թէ՝ իրենց տրուած դասերը շատ անգամ աշակերտական հոգեկան եւ ֆիզիքական ոյժերէ վեր են...։

Նմանապէս ոչ սակաւ անգամ լսուած չէ՞ աշակերտներէ թէ՝ այս ինչ ուսուցիչը ի զուր տեղը դասատուն կը գայ. որովհետեւ մենք նորամէն ոչինչ չենք սովորիր...։ Ճիրաւի, ո՞րքան օգտակար դասախօսութիւն կարող է լինել ֆիզիքի, չիմիի, բոլոր բնական պատմութեան, ֆիզիօլօժիի եւ ուրիշ բնութեան վերաբերեալ դիտութիւնների մասին, երբ դասախօսը իր պատմածները մի առ մի փորձերով ցոյց չի տայ, որովհետեւ դպրոցը փորձերի համար ո՛չ նիւթեր եւ ո՛չ գործիքներ ունի. եւ կամ թէ ուսուցիչը հմուտ չէ փորձնականապէս սովորեցնելու վերոյիշեալ առարկաները, չնայելով որ ուսումնարանը քիչ թէ շատ փորձերի համար նիւթեր ալ ունի, գործիքներ ալ։

Ընթերցո՛ղ, տեսա՞ծ ես գէթ մի քանի աշակերտ, որոնք կարող լինէին հրաժարուիլ բուանճաններով եւ վկայականներով զբաղուելէ...։

Նոքա գրեթէ բոլորն ալ միայն լաւ բուանճաններ և վկայականներ ստանալու համար չե՞ն յաճախեր ուսումնարանները։

Նոքա ամէն օրինաւոր եւ ապօրինի միջոցներ գործ չե՞ն դներ յիշեալ լաւ թուանշանները եւ վկայականները ստանալու համար...։

Բանի՞ աշակերտ կարող ենք գտնել, որոնք համոզուած լինէին թէ՝ մարդս՝ ուսումնարանները յաճախելով պէտք է իւր բոլոր ուշադրութիւնը ու սերը ուղղէ դէպ ի գիտութիւններ եւ նոցա ուսումնասիրութեան, որպէս զի կարողանայ գիտակցական, աւելի երջանիկ կեանք վարել այս աշխարհիս մէջ՝ լինելով ճշմարիտ Աստուածասէր եւ մարդասէր։ Բայց մենք աւելի թուանշաններ եւ վկայականներ չե՞նք։

20 տարիէ աւելի բժշկութեամբ պարապող մի այլ բժիշկ մի օր կասէր.

—Ես հաստատապէս գիտեմ, որ 14 տարեկանէ սկսած աշակերտները իրենց կուսութենէ զրկուած են. և նոցամէ շատերը վարակուած են գաղղիական եւ ուրիշ ախտերէ։ Ցաւալի՛ է, որ աշակերտաց համար աւելի սիրելի է անբարոյական կեանքը, քան թէ բարոյականը...։

Չէ՞ որ իւրաքանչիւր տարրական եւ միջնակարգ ուսումնարանի մէջ ի թիւս այլ առարկայից կաւանդուի եւ կրօնագիտութիւն, որոյ համար բոլոր ազգերի մէջ յօրինուած են շատ տեսակ դասագրքեր։ Հա՛պա «աստուածաբանութիւնը» չէ՞ որ նա եւս «ճոճուելով» կը գործէ բարձրագոյն ուսումնարանների մէջ՝ «բարոյական» մարդիկ պատրաստելով...։

1897 թուականին՝ Գերմանիայի մէջ եղած ժամանակս՝ պատահմամբ ծանօթացել էի մի ընթացաւարտ ուսանողի հետ, որն ինձ պատմեց մի յայտնի բարձրաստիճան «Աստուածաբանի» վրայ հետեւեալը.

— Զարհուրելի չէ՞, երբ մի «վկայուած» աստուածաբան թոյլ կը տայ իրեն պախարակելու, անուանարկելու ուսանողներիս առաջ այն աչխարհահռչակ բարոյագէտ փիլիսոփայի դրուածքները, որոյ դիմաց գրեթէ ամբողջ լուսաւորեալ աշխարհ կը խոնարհի եւ պատրաստ է աշակերտելու բարոյագիտութեան մէջ...։ Նա լրբաբար համարձակեցաւ խորհուրդ տալու մեզ ուսանողներիս չկարդալ երբէք նորա գրուածքները, որոցմէ ամէն քիչ թէ շատ հասկացող մարդ կարող է շատ հեշտութեամբ սովորիլ թէ՝ ինչ է ճշմարիտ սէրը դէպ ի Աստուած, դէպ ի ամենայն մարդիկ եւ դէպ ի գիտութիւններ եր pus այնմ կենցաղավարելը։ Ներեցէք համարձակութեանս, բայց ես պէտք է ասեմ, որ առհասարակ հոգեւորականներէ վճռակար էք այնով, որ ճշմարտութեան—գիտութիւնների հակառակ էք։

Ընթերցո՛ղ, լսե՞լ կամ տեսե՞լ ես շատ աշակերտներ, որոնք իրենց ուսուցիչները սրտանց սիրէին, յարգէին ու պատուէին իբրեւ որդիք։

Նմանապէս լսե՞լ կամ տեսե՞լ ես, որ ուսուցիչները հայրաբար, սրտանց սիրէին ու յարգէին իրենց աշակերտները։

Հայրաբար վարուող եւ որդիաբար սովորող ուսուցիչներ եւ աշակերտներ ես շատ քիչ եմ տեսած, իսկ բռնակալ ուսուցիչներ և կեղծաւոր, դիմակաւոր աշակերտներ—չատ։

Վերոգրեալէ պէտք է եզրակացընել, որ ուսումնարանները ունին մեծամեծ թերութիւններ, որոնցմէ ազատուելու համար անհրաժեշտ են բարեփոխութիւններ, որոց վրայ պիտի գրեմք յաջորդով։

Սրապիոն Խահանայ Սամուէլեան
ՄԵԼԻՏՈՊՕԼ (Ռուսիա)

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՓՈՒՆՋԻ

ՍԵՎԱՍ. 4 Յուլիս 1900։ — Ուղեւորութիւն մը։ — Սեվասի ու Թոքատի վիճակաց բարեխնամ Առաջնորդ Գեր. Տ. Պետրոս Ս. Արքեպիսկոպոս, որ վեց ամիսներէ ի վեր Թոքատ կը գտնուէր, կրկին Սեվաս վերադարձնելու համար պատգամաւորեցինք Արժ. Տ. Գրիգորիս քահանայի, Թաղ. Խորհրդոյ անդամներէն Մեծ. Նազարէթ էֆ. Անդրէասեանի, ազգ. ողբանոցի հոգաբարձութեան գանձապետ Մեծ. Կարապետ էֆ. Շահինեանի և անդամներէն Մեծ. Առաքել էֆ. Գարիկեանի հետ։ Ապրիլ 30ին Թոքատ հասանք։ Նորին Սրբազնութեան կողմանէ քաղաքէն 1½ ժամ հեռու մեզ դիմաւորեցին պատուաւոր անձեր եւ առաջնորդեցին Առաջնորդարանը։ Հետեւեալ օրը Ս. Ոսկեանց մանչերու վարժարանը այցելելով տեսանք որ կարգն ու կանոնը, եւ մեր առած տեղեկութիւնները զմեզ ուրախացուցին։ Նոյնպէս աղջկանց վարժարանը՝ որ կից կը գտնուի մանչերու դպրոցին դասախօսներէն մին Դպրեվանքի չրջանաւարտներէն է, որ տեղացոց օգնութեամբ Արմաշի դպրեվանքին մէջ առած է իր զարգացումը, երկուքն Մարզուանի ծանօթ Գոլէճի մէջ, իսկ մնացեալները գրեթէ տեղական կրթութիւն մը առած են. նոյնպէս նաեւ վարժուհիները։ Դասախօսներուն մտքով ու սրտով զարգացումն՝ տեղացոց ուսնեցած ուսումնասիրութիւնը կը հասնատէ։ Քանի մը անգամ Նորին Սրբազնութեան հրամանաւ Մ. Եկեղեցին, Ս. Սահակիանոս եկեղեցին ու Լուսաւորիչ եկեղեցին Պատարագ մատուցինք, եւ Մայիս 7ի կիրակին առաւ պատշաճի քարոզի հրամանն ալ Նորին Սրբազնութեան օգնական Գեր. Եսայի վարդապետ կարապետեան ընդունելով՝ հակիրճ ու ազդու խօսքերով մխիթարեց հաւատացեալները։ Յօրս կիրակի գպրոցին մէջ խօսած իմաստալից քարոզները ունկնդրեցինք, յիշեալ Արմաշեանի, Մեծ. Մխաք էֆ. Փանոսեանին, որ մեր պատկառելի ու հօտին օգուտը ամէն ժամ խորհող ու անձնուէր ծերունազարդ հովիւ Գեր. Տ. Պետրոս Ս. Հօր բարձր հրամանաւ ամէն կիրակի օրեր Ս. Աւետարանի վեհ սկզբունքները ժողովրդին հասկնալի ու մատչելի եղանակով մը բացատրելով՝ անոր մտաւոր մակարդակը կը բարձրացնէ։—Մեր մեկնման նախընթաց չաբաթը, մասնաւոր հրաւէրով մը, պատիւ ունեցանք ներկայ գտնուելու աղջկանց վարժարանի տարեկան հարցաքննութեանց։ Ամէն սանուհիներն ալ, գրեթէ առանց բացառութեան, իրենց կարողութեան սահմանին մէջ,՝ յաջողակ քննութիւն մը անցուցին, տեղւոյն Ուսումն. Խորհրդի, ուսուցչի մը, ուսուցչուհիներու եւ սանուհիներու գովելի աշխատասիրութեամբ։ Զօրս չաբաթ միացինք Թոքատ, մինչ մենք մեր ժամանման յաջորդ օրերն իսկ մեկնելու պատրաստութեամբ պատգամաւորած էինք, նախապէս եղած աղդարարութեան մը համեմատ. բայց, որովհետեւ Նորին Սրբազնութեան ներկայութիւնը այնքան օգտակար ու արդիւնաւոր եղած է, հակառակ իր ծերութեան, որ թոզատցիք ամէն թախանձանք ու պաղատանք չեն խնայած անոր օգտակար ներկայութիւնը զէթ քիչ մը աւելի վայելելու համար։ Ամէն դասակարգին մէջ առհասարակ անկեղծ յարգանք մը եւ ճշմարիտ հիացում մը կը տիրէ Նորին Սրբազնութեան նկատմամբ։ Այսպէսով մեր Գեր. Սրբազան Հայրը կրնայ տիպար մը ներկայանալ, իբրեւ հովիւ մը, որ կրցած է արժանապէս գրաւել ժողովրդային ջերմագին համակրանքը եւ խորին երախտապարտութիւնը։

ՏՐՈՆԻՏԻՍ ՔՀՆԱՑ ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆ

ԱՋԳԱՅԻՆ ԼՈՒԻՐԵՐ

Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրն՝ երկուշաբթի Գարակէօմրիւկ գնաց չրջեցաւ այրած եկեղեցիին տեղն ու չրջակայքը։

—Երեքշաբթի կրօնական ժողովը չկրցաւ նիստ ընել՝ անդամց մեծագոյն մասին բացակայութեան պատճառաւ։ Առաջիկայ երեքշաբթի ալ չգիտի կրնայ, ուստի պատճառաւ։

—Սանիյեի երկրորդ աստիճան տրուեցաւ՝ մաքսային վերատեսչութեան թարգմանութեան դիւանի անդամներէն Տէր Ահարոնեան Ազնիւ էֆէնտիի։

—Գարակէօմրիւկի հրկիզեալ եկեղեցւոյ Ս. Աստուածածնայ պատկերն՝ որ ուխտի ու պաշտամունքի առարկայ նշած է բազում ժամանակէ ի վեր, ըստ կարգադրութեան Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր՝ Պալաթու եկեղեցին պիտի փոխադրուի, եւ քովը գանձանակ մը դնուելով՝ հասոյթը Արմաշի Դպրեվանքին պիտի յատկանայ։ Բերայի եւ Գումգափուի մայր եկեղեցւոյ թաղական խորհուրդներն խնդրեր են յիշեալ պատկերը, բայց չէ ընդունուեր իրենց խնդիրն։

—Իւսկիւտարի Պերպերեան գիշերօթիկ ու ցերեկեայ վարժարանի տարեկան հարցաքննութիւնք աւարտեցան, և չրջանաւարտի վկայական առացան Զաքէեան Տիրան, Ֆերիհսուն Ալամ, Սարգիսեան Յակոբ, Նիկողոսեան Միհրդատ, Ճէզվէճեան Լեւոն, Պէզազեան Յովսէփ, Մախօխեան Գասպար, Գալուստեան Վահան Գարոնայք, որոց ամենքն ալ Կ. Պոլսեցի են։ Պերպերեան վարժարանն՝ ասոնցմով, 135 չրջանաւարտ կունենայ, որոց շատերն կարեւոր գործերով կ'զբաղին եւ իրենց տան ու վարժարանին պատուաբեր վիճակի մէջ կը գտնուին, կը մաղթենք ի սրտէ որ սոյն կրթական բաղմամեայ հաստատութիւնը՝ այսպէս արդիւնաւորապէս չարունակէ, որոյ նմանը չտեսնուիր մեր ազգային բովանդակ չրջանակին մէջ։

—Րումելիի երկաթուղւոյ բաժնեթղթոց վերջին վիճակահանութեան առաջին պարգեւն՝ 300 հազար ֆրանք՝ մայրաքաղաքիս արուարձաններէն Խասդիւղի Խալըճօղլու Թաղի բնիկներէն ոսկերիչ Գրիգոր Վարժապետեան չահեր է, որ արդ Սարըեար կը բնակի։ Թուրք լրագիրք՝ սխալմամբ Հայ լեզուի ուսուցիչ Գրիգորեան գրած էին։

—Վանայ այցելու Հովիւ Գեր. Տ. Ներսէս Սրբազան՝ իւր անձնական ծախիւք ճաշ մը տուեր է վարագայ վանուց որբանոցի բոլոր պատսպարելոց։

—Զօրորդ աստիճանի Օսմանիյէ պատուանշան տրուեցաւ՝ Կիւլպէնկեան Կիւլլապի էֆէնտիի, որ բազմաճանօթ է վաճառական գործառնութեամբ, եւ Ամերիկայի մէջ մեծ վաճառատուն մը հաստատած է։

—Զօրորդ աստիճանի Մէճիտիյէ՝ աղգային ծանօթ փաստաբաններէն Դայեերեան Յարութիւն էֆէնտիի։

—Պարոնիկեան Մելքոն էֆէնտի՝ որ բազում ժամանակէ ի վեր դատական պաշտօններ կը վարէ, եւ նախնական դատարանի անդամ էր, վերաքննութեան դատարանի անդամ կարգեցաւ։ Կը չնորհաւորեմք Պարոնիկեան էֆէնտիի այս յառաջադիմութիւնը։

— Վանայ այցելու Հովիւ Գեր. Տ. Ներսէս Սրբազան՝ Պատրիարքարանէ դարձեալ արտօնութիւն խնդրեր է մայրաքաղաքս գալու համար։

—Գասթամունիի փոխառաջնորդ Աբժ. Տ. Աստուածատուր Ա. քահանայ՝ վիճակին Հայոց համար քահանայ մը խնդրեր է Պատրիարքարանէ, ծանուցանելով թէ՝ բազմաթիւ ազգայինք, առ ի չգոյէ քահանայի՝ առանց հաղորդութեան կը մեռնին, եւ շատ տեղեր կը զրկուին Ս. Պատարագէ։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒԻՐԵՐ

երեկ, ուրբաթու աղօթից հանդէսէն առքը, հեռագիրով Օգոստ. Սուլթանին ներկայացան ռուսական՝ հելլենական ու սերպիական դեսպանք։

— Օգոստ. Սուլթանը՝ Պելգիոնի օսմանեան դեսպանին միջոցաւ ցաւակցութիւն յայտնեց՝ Բէքրինի գերմանական դեսպանին սպանման համար, եւ փոխադարձաբար չնորհակալութիւն յայտնուեցաւ Նորին կայսերական վեհափառութենէն։ Իգտամ թուրք լրագիրն ուրախութիւն կը յայտնէ Բէքրինի միւս դեսպանաց ողջ ըլլալու լուրն վրայ, եւ իւր ընթերցողաց ալ աւետելէ առաջ՝ կ'ըսէ թէ դեսպանաց ըսպանուելուն լուրը՝ և չինաց վայրագութիւնը ծանր ազդեցութիւն ըրած էր համայն մահմետականաց ու օսմանցւոց, եւ մասնաւորապէս Օգոստ. Սուլթանին վրայ, եւ մինչեւ իսկ զգալի եղած էր զինակցիլ մեծ տէրութեանց՝ չինական վայրագութիւնն ու խժդժութիւնը զսպելու չնջելու համար։ Հետեւաբար՝ կը յաւելու, դոհութեամբ կը լսուին դեսպանաց ողջ ըլլալն, եւ մեծ տէրութեանց զօրաց ամէն օր ըրած զանազան յաղթութիւնները։

— Պուլղարիոյ հանրային չինութեանց նախարար Պ. Թոնճեվ՝ ուրիշ երկու պաշտօնէից հետ մայրաքաղաքս եկաւ, առեւտրական դաշնագրի խառն յանձնաժողովին մասնակցութեան եւ ուրիշ խառն խնդրոց կարգադրութեան համար։

—Պետական խորհրդոյ անդամներէն Նազըմ պէյ՝ Սամոս կղզին ղրկուեցաւ լինչ լինչ քննութեան համար։

—Գերմանիոյ կայսեր մայրն հիւանդացած ըլլալով՝ Օգոստ. Սուլթանը հեռագրով անոր օրպիութիւնը հարցուց կայսրէն։

—Եափայի էվգաֆի տեսչի փոխանորդը՝ բանտարկուեր քննութեան ենթարկուեր է իւր զեղծմանց պատճառաւ։

—Օգոստ. Սուլթանը 1000 լիրա չնորհեց՝ Գարակէօմրիւկի հրդեհէն ճլասեալ կարօտելոց համար, հրամայելով որ յանձնաժողովոյ մը միջոցաւ բաշխուի, եւ հանգանակութիւն ալ ըլլայ։

—Գահիրէի մէջ յանձնաժողով մը կազմուեր է՝ Հիճազի երկաթուղւոյ չինութեան նպաստ հաւաքելու համար։

—Ռուսիոյ կայսրը՝ ականակուռ Սէնթ-Ան պատուանշան ընծայեց կայսերական պալատան առաջին քարտուղար Թահսին պէյի։

—Օգոստ. Սուլթանին եւ Ռուսիոյ կայսեր մէջ չնորհաւորութեան ու չնորհակալութեան հեռագրեր փոխանակեցան՝ ի կ. Պոլիս ռուս դեսպանատան հաստատութեան 200ր. տարեդարձին առթիւ։

—Ատանայի նախկին կուսակալ Շաքիր փաշա՝ երեքշաբթի դիշեր մեռաւ։

—Իտարէի Մախսուսէի (չոգնաւային) քանի մը պաշտօնեայք վարչութեան անդամ, քննիչ, եւ այլն, պաշտօնազուրկ եղան զեղծմանց պատճառաւ։

—Գարասիի էվգաֆի համարակալը պաշտօնազուրկ եղաւ՝ մէկ միլիոն ղրշ իւրացուցած ըլլալուն համար։

— Փիլիպէի Ղայրէթ լրագիրն՝ որոյ հրատարակութիւնը քանի մը չաբաթէ ի վեր ընդհատեալ էր, վերսկսաւ հրատարակուիլ։

—Իզմիրի մէջ վախճանեալ Գալէթթի անուն յոյնն՝ 3139 լիրա կտակաւ թողեր է յունական վարժարանաց և այլ հաստատութեանց համար։

—Թարթուսի մէջ մզկիթ մը կը չինուի՝ 20000 լիրայի ծախիւք։

—Փիլիպէի դատարանի գործադիր պաշտօնեաներէն Խթէֆան Պէյէֆ՝

ՇԱՎՍՓ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Կ. Պոլիս, 15 Յունիս 1900

ՎՃՌԱԿՈՂ ԴՎՓՈՏՄՈ

Հրամանատար՝ Հայկ Ասլանեան

ՅԳՅՎՄՆ ԴՎՓՈՏՄՈ

— Ինչպես կ՚երեւայ, մեր ընթերցողները կ՚ուզեն գիտնալ, թէ ինչպէ՞ս կրնայ ըլլալ, որ Ամերիկայի մէջ ապրող հայերը, որոնք ամէն տարի հազարներով կ՚ուղարկեն իրենց հարազատներուն, ամէն տարի ալ կը ստանան նոյն հարազատներէն նամակներ, որոնց մէջ կը գրուի, թէ ոչ ոք ստացած է իրենց ուղարկած դրամը։ Ինչպէ՞ս կրնայ ըլլալ, որ ամէն տարի հազարներով դրամ կորսուի։

— Ամերիկայի մէջ, մանաւանդ Նիւ Եորքի մէջ, հայերը կը զբաղին գլխաւորապէս ծխախոտի գործով։ Ծխախոտի գործը ամէնէն աւելի կը զբաղեցնէ Ամերիկայի մէջ գտնուող հայերը։ Ասոնք ամէնքն ալ աղքատ են, ամէնքն ալ ստիպուած են ամէն շաբաթ ինչ որ կրնան խնայել, ուղարկել իրենց հարազատներուն։ Ասոնք ամէնքն ալ գիտեն, որ իրենց ուղարկած դրամը կորսուելու վտանգ մը կայ, եւ ամէնքն ալ կը ջանան, որ իրենց ուղարկած դրամը չկորսուի

= Սերպիոյ նախարարք հրաժարեցան՝ Աղեքսանդր Թագաւորը իւր մօր պատուական տիկիններէն այրի տիկին Արաքա Մաշինի հետ ամուսնանալու որոշումն ընդունելուն համար։ Նոյն իսկ Թագաւորին հայրն ալ երկրին վերնոտրական ընդհանուր հրամանատարութենէն հրաժարեցաւ, եւ Թագաւորը՝ ինչպէս նախապարագայ, նոյնպէս հօրը հրաժարականը ընդունեցաւ, անդրդուելի մնալով իւր որոշման վրայ, եւ ժողովրդեան յայտարարելով թէ՝ իւր նախնիք սերպ ցեղէ սերած են, եւ ինքն ալ այդ ցեղէն անբաժան կը մնայ։ Այս յայտարարութենէն ետքը գացեր այցելեր է նշանածին, որ հին ու նշանաւոր ազգատոհմէ մ'է։

= Կ'ըսուի թէ՝ հանդուցեալ կոմս Մ'ուրավիէֆի տեղ, Ռուսիոյ արտաքին գործոց նախարար պիտի անուանի Հռոմայ դեսպան Պ. Նէլիտոֆ, որ երբեմն մայրաքաղաքիս դեսպան էր։

= Հունգարիոյ արքեպիսկոպոսաց ու եպիսկոպոսաց կողմանէ երկրին ամէն կողմերը շրջաբերականներ ղրկուեր են՝ Հունգարիոյ մէջ քրիստոնէութեան հաստատութեան 900դ. տարեդարձը տօնելու համար։ Կառավարութիւնն ալ պատուիրեր է պաշտօնէից՝ մասնակցիլ այդ հանդէսին, սակայն զգուշանալով կրօնային վէճերէ։

= Նիւ-Եորքի մէջ անցեալ չորեքշաբթի մինչեւ 40-41 աստիճան ջերմութիւն ըլլալուն համար՝ 100ի չափ մարդիկ արեւահար եղեր, երեք հոգի խեղդարերը, մէկը ինքզինքը սպաններ եւ հանրակառաց 20 ձիեր յանկարծ ինկեր սատկեր են ճամբուն վրայ։ Լոնտոնի մէջ ալ անցեալ շաբթու 300 հոգի արեւահար եղեր եւ 2 հոգի մեռեր են։

= Ռուսիոյ կառավարութիւնը չնչեց խարազանով ծեծի պատիժը, որ կը տրուէր սուտ վկայութիւն ընողներու։

= Ռուսիոյ կառավարութիւնը որոշեց՝ այսուհետեւ Սիպերիա չղրկել դատապարտեալները, ի բաց առեալ կրօնքին ուրացողները, մոլար վարդապետութենէ հետեւողներն եւ նոր աղանդներ յերեւան հանողները։

= Պելճիոյ Թագաւորը՝ Լէոբոլտ պատուանշանի մեծ ժապաւէնն ընծայեց Ռուսաստանի նախարարապետ Պ. Թէոդոքիսի եւ ծովային նախարար Պ. Պուտուրլինի։

= Բորթուգալի ափրիկեան Պէյրա քաղաքի անգլիական հիւպատոսն՝ հիւպատոսարանին մէջ սպանուեր, եւ սպանիչն՝ ամերիկացի Մաք Մասթէրս բռնուեր է։ Այս քաղաքն է՝ ուսկից Բորթուգալի կառավարութիւնը զօրք ու ռազմանիւթ անցնելու թոյլտուութիւն ըրաւ Անգլիոյ։

= Հապէշաստանի կայսրը՝ 60000 զօրք ղրկեր է 90000 սուանցոց դէմ, եւ կռիւ մը եղեր է, սակայն յայտնի չէ թէ ո'ր կողմն յաղթող դանուած է։

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼԻ

Ա֊թէնքի մէջ ժամանակ մը ի վեր բնակեալ ամերիկացի մը՝ ամէն առաւօտ անկողնէն ելնելուն պէս պանդոկին պատուհանէն քանի մը ոսկի եւ դրամատոմս վար կը նետէ, եւ զանոնք յափշտակելու համար զիրար մղողները տեսնելով՝ մեծ հաճոյք ու զուարճութիւն կը զգայ։ Ապա դուրս կ'ելնէ, կառք մը կը վարձէ, կառապանին քով կը բազմի եւ մինչեւ կէս գիշեր դարեձուր ու չամբանիա խմելով կ'անցուկէ։ Այս զարմանալի մարդը ցերեկները երբեմն անցորդի մը ապտակ կը զարնէ եւ ազա կոչուայ 10 ոսկի։

—Պուլղարիոյ մէջ 80 տարեկան այր մը եւ 78 տարեկան կին մը ամուսնացեր են այս օրերս։ Առնէք արդէն առաջին ամուսնութիւններէ 46 զաւակ ու թոռ ունին եղեր։

—Պարթընի մէկ գիւղին մէջ 120 տարեկան մէկը՝ որ արդէն 34 անգամ ամուսնացած է եղեր, մօտերս ամուսնացեր է 70 տարեկան կնոջ մը հետ։ Գիւղէն՝ Պարթընէ 6 ժամ հեռի՝ հետիոտն կը տանի մածուն ու հաւկիթ, եւ կը վերադառնայ՝ անական պիտոյքը բեռնաւորեալ։ Հարսանեաց հանդէսը մեծ շքով կատարուեր է։ 140 զաւակ, թոռ ու թոռնորդի ունի եղեր։

—Եգիպտոսի մաքսային վերատեսչութեան տեղեկագրէն կ'իմացուի թէ՝ անցեալ տարի 28 միլիոն 220 հազար լիրայի արժէքով զանազան վաճառք ներածուեր է Եգիպտոս, եւ 15 միլիոն 350 հազար լիրայի վաճառք արտածուեր է։

—Անգլիոյ մէջ մօտերս օրէնք մը հաստատուած է, որով ոստիկանութիւնը իրաւունք կ'ունենայ արգիլել անպարկեշտ միջոցներով ու չարաբարոյութեամբ ապրող ո'ր եւ է այր ու կին։

—Զինաստանի մէջ քանի մը ղինաթաներ կան, որ Անգլիոյ մէջ պատրաստուածին չափ լաւ հրացան կը չինեն, եւ բնիկք մետաղի լաւ գործաւորներ են։

—Պարսից Շահը՝ ի Քոնթրէքսէվիլ (Գաղղիա) մէկ ամսոյ մէջ 400 հազար ֆրանք ծախք ըրեր է, բաց ի զանազան նուէրներէ ու պարգեւներէ։

—Պաշտօնական տեղեկութիւն կայ թէ՝ չինացիք այժմ 900 հազար Մաւզէրեան հրացան ունին։

— Նիւ — Եորքի մէջ՝ միլիոնատէր Պ. Վանտէրպիլթի տան առջեւի մայթը 8000 անգլիական ոսկիի չինուած է։ Տան մօտագոյն քարը 2000 ոսկիի եղած է՝ փոխադրութեան եւ այլ ծախքերով։

— Զինաստանի կառավարութիւնը՝ 100 մարտանաւ ունի, բայց մեծագոյն մասն՝ հին ու անզօր են։

— Բրակայի մէջ 30 տարեկան հովուուհի մը յայտներ է թէ՝ երազին մէջ Վաչէյպէն Ռատոնայի չրջակայքը Ս. Կոյսն իրեն երեւցած ու պատուիրած է մատուռ մը չինել նոյն տեղւոյն վրայ։ Այս յայտնութեան վրայ՝ ուխտաւորաց խումն բազմութիւն կը դիմէ այն տեղ։

+ + Թոռխասը եւ թղթադրոշմը։ — Ճաճախ վտանգ պատահած է շրթներով թղթադրոշմ փակցնելէ։ Ո'վ գիտէ թէ այդ թղթադրոշմները ո'ր դրասեղանին դարակը մնացած, ո'ր անկիւնները և քանի՛ ամմաքուր ձեռքերէ անցած են, Տօքթէօռ Ռոռթաղ Լա Նաթիւռ Թերթին մէջ կ'ըսէ որ տարափոխութիւնը ի նկատ չառնուր հասակը, եւ թէ՝ ոչ թէ ադա այլ չափահասն իսկ կրնայ վարակուիլ երբ այդ թղթադրոշմները բռնելէն վերջ մատները անզգուշութեամբ բերանը տանի, վասն զի այդ երիվերանգ թղթադրոշմներուն վրայ գտնուած մլքրոպները կրնան առաւել ծանր կամ թեթեւ հիւանդութիւն մը պատուաստել։ Ահաւասիկ փորձը։ Տօքթէօռ Պասքէ իւր խնամոց ներքեւ ունի եղեր թոռքախտաւոր մը, որուն գործն է եղեր թղթադրոշմ փոխանակել ուրիշներու հետ, եւ ի հարկին ալ թքով թղթադրոշմ փակցընել ալպիմներու վրայ, — ղրկեթ օրն ի բուն կը հազայ ու կը թքնէ եղեր։ տօքթէօռը նախատեսելով ասոր հետեւանքը, ուզեր է այս կէտը բացայայտ կերպով ստուգել ու առաջքը առնուլ ա՛յն տարափոխիկ հիւանդութեան, որ կրնար չատերու փոխանցուիլ ու աղետաբեր ըլլալ։ Այդ միքրոպագեալ թղթադրոշմներէն 300 հատ առեր, զանոնք ջուրի մէջ թրջոց դրեր է օդէ ազատ տեղ մը, 24 ժամէն վերջը ջուրը պատուաստեր է միքրոսկիներէ, եւ այդ լուծաջուրով 8 կենդանեաց վրայ ներարկման փորձը կատարելով՝ ուրն ալ սատկեր են թոքախտէ։ Ուստի պէտք է թղթադրոշմ հաւաքելու սէրը չափաւորել։ միայն անոնք հաւաքել որ հազուագիւտ եւ թանկագին են։ զգուշանալ պոկունքներով և լորձունքով թաթխուած մատներով թղթադրոշմ փակցնելէ, որովհետեւ այս երկու եղանակաւ կրնաք թոքախտի պահիները հրաւիրել, որ ամենայն դիւրութեամբ մուտ կը գտնեն, մարմնոյն մէջ։ Լաւ կ'ըլլայ եթէ ձեր գործառնութեանց մէջ ունենաք ձեր մօտ թրջուած սպունգ մը ու վրձին մը եւ այդպէս փակցնել թղթադրոշմները՝ աւելի մաքուր եւ անվտանգ։

Ե. Բաբանեան

ՎԷՊ ՄԸ

ԱՄՈՒՐԻՆ ԵՒ ԱՆՁՆՈՒԷՐ ԱՄՈՒՍԻՆ

Ժամէ մ'ի վեր արթնցած էր Բօլ, բայց տակաւին անկողնէն ելած, սուրճը եփած խմած, սենեակին յարդարած, հագուած, եւ ամուրիութեան հետեւանքն եղող գործերը կարգադրած չէր ծուլաբար։ Եւ ահա յանկարծ սենեակին դուռը զարնուեցաւ։ Բօլ ըստիպուեցաւ ինքզինքը ժողվել, եւ կարծելով թէ տանուտէրը կաթով սուրճ բերելու չնորհն ըրած է, ինչպէս երբեմն կ'ընէր, գոհութեամբ ցատկեց անկողնէն եւ բացաւ դուռը։

—Տե՛ս, եկայ ես... ըսելով եւ ձիծաղելով ներս մտաւ մանկամարդ կին մը, եւ ձեռքերը երկնցուց, բայց՝ յարեց, դէմքիդ վրայ գոհութեան նշոյլ մը չեմ տեսներ. եթէ կ'ուզես՝ կ'երթամ,—եւ երիտասարդին անկողնոյն խառնակութիւնը, շապիկով դէպ ի դուռը դիմելը նկատելով՝ ըսաւ.— « Ո'հ, ծո՛յլ, մե՛ծ ծոյլ... Թերեւս անկողնէդ նո՛ր ելած ես. դեռ կը քնանայի՛ր չաթու գլուխ վարժարան դացող ծոյլ տղայոց նման. տե՛ս, արեւը ծագեցաւ, թռչունք գեղգեղելին, ամէն ոք գործին դնաց, ես ալ քեզ եկայ իբրեւ հիւր. ի՛նչեւիցէ, կեցի՛ր, բարիք մ'ալ ընեմ քեզ. խեղճո՛ւկ, դու միայնակ ես. սուրճ մը եփեմ բերե՞մ քեզ։

—Ա՛յո՛, այո՛, չնորհակալ կ'ընեմ դիս։

—Տե՛ս, երբ ծառայելու կամքս իմացար, ի՞նչպէս չնորհակալութիւն կը յայտնես. սառա՜ծ տղայ, ծո՛յլ տղայ. սակայն իրաւունք ալ ունիս. միայնութիւնը, ամուրիութիւնը ա՛յնչափ կը նեղէ մարդուս հոգին... արդ քեզ պէտք է սիրուն, զուարթադէմ եւ հոգետես ընկերուհի մը, որ՝ քեզ սիրելի բանաստեղծութիւններ կարդայ, որ քու պիտոյքդ հոգայ. այնպէս չէ՞...։

—Անտարակոյս.

—Ահա իրաւունք կուտամ քեզ. այսօր բոլոր գործերդ կատարեմ. սենեակդ յարդարեմ, բոլոր հագուստներդ տեղաւորեմ. արդ առաջին գործս ըլլայ՝ սուրճ եփել բերել. դու մէկ կողմ նստէ՛, վայրկեան մը համբերէ. գլխարկս, վերարկուս հանեմ։

—Չիս կենդանացուցիր։

Տիկինը սօթտուեցաւ, ծիծաղելով խօսելով եփեց սուրճը։

* * *

Լօժէնի՝ այս մանկամարդ ու դեղանի տիկինը՝ ամուսնացած էր այդ ամուրի երիտասարդին ընկերին ու սենեկակցին հետ. այր ու կին չափազանց կը սիրէին զիրար. մէկմէկու վրայ կը գուրգուրային կը դողային. բարեբաստիկ կեանք վարեցին. բայց չատ չտեւեց այս վիճակը. Լօժէնիի ամուսինն երիտասարդը երկու տարի առքը մեռաւ ժանտատենդէ։ Սեւի, սուգի մէջ մնաւ Լօժէնի, այրիացաւ, չատերը ամուսնութիւն առաջարկեցին, բայց մերժեց. առանձնացած կեանք կը վարէր. միայն երբեմն կ'այցելէր ամուսնոյն ընկեր երիտասարդին, եւ անոր տեսութիւնը՝ իբրեւ ամուսնոյն մէկ յիշատակը՝ սակաւ մի կը զուարթացուներ կը սփոփէր զինքը։

* * *

Գեղեցիկ ձեռքերովը սիրուն գաւաթ մը բռնած՝

—Ահա սուրճդ, ըսաւ երիտասարդին։

Երիտասարդը՝ խորին մտածութեան մէջ՝ թերեւս առաջին անգամ, կարեկցութեամբ նայեցաւ Լօժէնիի։ Ամուրիութեան, միայնակեցութեան ծերացուցիչ ու հոգեմաշ հետեւանաց վրայ խորհելով՝ դեղանի կնոջ մը կենակցութիւնը երեւակայած, առ այդ փափաք մը վառուած բորբոքուած էր իւր մէջ։ Սիրտն սկսաւ բարախել ուժգին. դողդողալով ըսաւ.

—Լօժէնի՛, կ'ուզե՞ս կենակցիլ ինձ. ո՛հ, եթէ ես միշտ քու այդ սուրճդ խմէի, երջանիկ կ'ըլլայի։

—Հաւատա՛մ.

—Կ'երդնուա՞մ.

—Ուրեմն, սիրելի՛ս, ես այժմ աչխարհի ամենադժբաղդ կինն եմ. վերջապէս զքեզ ալ կորուսի. կուրանան աչքերս, ապականուի՛ դէմքս, չնչուի տիկնութիւնս. ահա զքեզ ալ կորուսի. միայն քո վրադ տարբեր աչքով կը նայէի։

Սուրճին գաւաթը ձգեց Լօժէնի. ձեռքերովը ծածկեց աչերէն թափած արտասուաց կաթիլներն, գլխարկը դրաւ, վերարկուն հագաւ գնաց։

Երեք օր ետքը, երիտասարդը Լօժէնիի ստորագրութեամբ հետեւեալ գիրը առաւ.

« Ի սէր Աստուծոյ, ամուսնացի՛ր. անպատճառ ամուսնացի՛ր. եթէ ոչ՝ ի վերջոյ չա՛տ վատ, չա՛տ վատթար մարդ պիտի ըլլաս. գիտեմ թէ ամուսնութեան պէտք ունիս. եթէ չամուսնանաս՝ երբէք չպիտի տեսնես դիս. ես ուխտեալ եմ՝ մինչեւ ցվերջին չունչս անձնուէր մնալ իմ վախճանեալ ամուսնոյս...։

ՈՒՍՈՒՄՆ

ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ՀԱՒԱՏՈՅ

Յօրինեց — ՍԱԿԱԿ Ա. ԽԱՆԱՇԵԱՆ

Գին 2 դահեկան

Կեդրոնատեղի Նչան Կ. Պէրպէրեան

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՏՕՔԹ. Դ. ԴԱԲՐԻԼԼԵԱՆ

Բեռա Մեծ Փողոց Կալաթա-Սեռայի դպրոցին մեծ դրան դիմաց, թիւ 200

—o—

Ցանձն կառնու ակռայի վերաբուժական եւ արհեստական ամէն տեսակ գործողութիւններ՝ ըստ առողջապահական նոր դրութեան։

Թմրեցուցիչ դեղերով առանց ցաւի ատամնահանութիւն։ Աղքատաց համար ձրի։ Ամէն օր 10½—5½ (Ը. Ե.) կ'ընդունի իրեն դիմողները. միայն կիրակի օրերը ժամադրութեամբ։

ԺԷԼԻՆՕԻ ՇԱՔԱՐԱՀԱՏԵՐ

(DRAGEES GELINEAU)

Զղային հիւանդութիւններու ամեն տեսակը, գլխաւորաբար լուսնոտութիւնը (սարա) եւ ատոց յատուկ ջղածգութիւնը (հէվալէ) արագ եւ հիմնապէս բուժելու ամէնէն ազդեցիկ դեղը. Ժէլինօի շաքարահատն է (Բժշկական լրագիր Ֆրանսայի)։

Կիներու արգանդախեղդութիւնը (խեթերի), դիւազգուութիւնը եւ քաղաւունէն յիսուն տարեկան հասակին մէջ սովորականի դադարումին հետեւանքով անոնց ենթարկուած հոգեկան հիւանդութիւնները կատարեալ յաղողութեամբ բուժելու ամէնէն ազդեցիկ դեղը Ժէլինօի շաքարահատն է (Տոքթ. Բօլ տը Ռէյնիօն)։

Ժէլինօի շաքարահատները մանագէս բժիշկներու կողմէ, շատ մը ջղային ծանր հիւանդութեան ենթարկուողներու յանձնարարուած եւ հրաշալի արդիւնք ցոյց տուած են, ինչ որ առանց մեծ վտանգի ենթարկուելու կարելի չէր ձեռք բերել լոկ պրոմիւրի գործածութեամբ։ Այս հիւանդութեանց մէջ գլխաւորաբար կրնանք յիշել լուսնոտութիւնը (սարա) Առողջապահական լրագիր Ֆրանսայի։

Կը ծախուի ամէն դեղարաններու եւ մթերանոցներու մէջ։

18—26

PILULES HOLLOWAY

ԴԵՂԱՀԱՒԱՏՔ ՀՈԼԼՕՈՒԷԻ

Լեարդի, ստամոքսի և աղիքներու ամէն տեսակ անկարգութեանց համար խիստ ընտիր է սոյն դեղահատը, և ամէն ջղային տկարութեան, ուժաթափութեան և տրտնջութեան համար. կը ջնջէ և անհետ կ'ընէ ամէն տեսակ անչափաւորութեանց հետքերը։ Սրտի և երիկամանց վրայ օգտակար ազդեցութիւն մը ունի. արիւնը մաքրելով՝ նորա խանգարեալ վիճակը կը կանոնաւորէ, և դրգռելով կենսական գործարանները կը զօրացնէ։ Իւր դեղական մեծ ազդեցութեամբ սրտախառնութիւն, կծուութիւն, մաղձային հիւանդութիւններ, երովախի մէջ լցուած կազեր, գլխի ցաւեր կը վանէ, մարսողութիւնը կը չափաւորէ, և մարմինը մաքրելով բոլոր այն աղտեղութիւններէ, որ շատ անգամ զանազան հիւանդութեանց սկզբնապատճառ կ'ըլլան, առողջ՝ ուժեղ և բնական դիրքը կզգեցնու։

ONCUENT HOLLOWAY

ՍՊԵՂԱՆԻ ՀՈԼԼՕՈՒԷԻ

Մորթային հիւանդութիւն և վերք բուժելու մասին ունեցած պալատական յատկութեանցը չի հաւասարիր բնաւ ուրիշ դեղ մը։ Հին կամ նոր թունաւոր վէրքեր, ուռեցք, քաղցկեղ (չիրխինճէյ), պրունեց և ստեանց վէրքեր կամ բոլորովին կ'անցնին և կամ կը լուանան. օգտակար է նա և հարբուխի, հաղի, սրտի բարախման, մանաւանդ յօդացաւ (եհէ) ըսուած հիւանդութեան։ Իւր կազդուրիչ և զօրաւոր ազդեցութեամբը խղ (սըրատա) հիւանդութեան ապակնիչ զօրութիւնը ի՛նչ աստիճան որ ըլլայ՝ կը դիմադրաւէ։

Ա֊յս դեղերուն գործածութեան եղանակը նշանակուած է իւրաքանչիւր ափի վրայ, որ կը գտնուի ամէն դեղավաճառներու քով և մասնաւորապէս Պաղէշ-Գաբռւ թաղի կողմերը Պ. Գասապեանի դեղարանը, թիւ 7. կը ծախուի։

Աւելի առնել ուզողը կը հրաւիրուի առ հեղինակին տօքթէօռ Հոլլօռ, ի Լոնտոն Օքսֆօրտ փողոց թիւ 533։

ՏՆՕՐԷՆ ԵՒ ՏԷՐ

Հ. Ս. ԱԼԱՃԱՃԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՆՇԱՆ Կ. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

Կ. Պոլիս, Էսկի-Զապթիյէ նաազեսի թ. 61